

Duchovněvědecká nauka o člověku

Evoluce, involuce a tvoření z ničeho

DEVATENÁCTÁ PŘEDNÁŠKA

17. června 1909

Dnes budiž něco podáno k doplnění četných okultních skutečností I a výhledů, jimiž jsme se tuto zimu zabývali. Často se zdůrazňovalo, jak to, co nazýváme duchovní vědou, má zasáhnout do lidského života, a jak se to může stát životem, jednáním, činem. Dnes ale obrátíme jednotlivé doplňující pohledy na velká vývojová dění vešmi ru, jak jsou vyjádřena v člověku. A nejprve bych chtěl zavést váš pohled na skutečnost, která vám může hodně objasnit podstatu světového vývoje, jen když ji budete správně vidět.

Pozorujte někdy rozdíl zvířecího vývoje od vývoje lidí především čistě zevně. Stačí, abyste si řekli jediné slovo a zaměřili se na jedinou ideu, a brzy zpozorujete rozdíl mezi pojmem zvířecího a lidského vývoje. Stačí zaměřit se na slovo „výchova“. Vlastní výchova je ve zvířecím světě nemožná. Zvíře sice můžeme drezúrou přivést až k určitému stupni takových počinů, které se liší od toho, co je zvířeti instinktivně dané, co má předem dáno jako vlohu a pak tím žije. Ale musíme opravdu už jít velmi daleko, pokud se týče onoho nadšení, které můžeme vyvinout jako vyslovený milovník psů, když chceme popřít zcela radikální rozdíl mezi lidskou výchovou a tím, co můžeme provádět se zvířetem. Stačí si jen připomenout důležité poznání našeho antroposofického světového názoru a tuto zprvu povrchní skutečnost uvidíme názorně.

Víme, že se člověk postupně vyvíjí velmi komplikovaně. Opětovně jsme zdůrazňovali, jak člověk musí prodělávat svůj vývoj v prvních sedmi letech svého života až do výměny zubů zcela odlišně, než pak do čtrnáctého roku a opět od čtrnáctého až do jednadvacátého roku. Toho se dnes dotkneme jen zcela povrchně, neboť to už znáte. Víme, že pro člověka, který sleduje věci duchovně vědecky, dochází několikerému zrození člověka.

Člověk se narodí do fyzického světa, když opustí tělo matky, odsune od sebe fyzickou mateřskou schránku. Pak však víme, že člověk, když odsunul fyzickou mateřskou schránku, je stále ještě uzavřen v jiné, druhé, éterné mateřské schráně. Když tak dítě vyroste až do sedmi let, tu je to, co nazýváme éterné tělo dítěte, všestranně obklopeno vnějšími éternými proudy, které patří okolnímu světu, právě tak, jako bylo fyzické tělo až do narození obklopeno fyzickou mateřskou schránkou. A při výměně zubů je odsunuta tato éterná schránka a pak se teprve zrodí v sedmi letech éterné tělo. Pak však je ještě astrální tělo zahaleno do astrální mateřské schránky, která je odsunuta pohlavní zralostí. Potom se vyvíjí astrální tělo člověka svobodně až k jednadvacátému nebo dvaadvacátému roku, kdy se v podstatě teprve zrodí já člověka, kdy se člověk teprve intenzivně vnitřně probudí, kdy se teprve z nitra propracuje to, co se vyvinulo jako já různými inkarnacemi, které dříve prodělalo.

Pro jasnovidné vědomí tu vysvitá zvláštní skutečnost. Pozorujte někdy pár týdnů zcela malé dítě, třeba i několik měsíců. Tu vidíte hlavu tohoto dítěte obklopenou éternými, astrálními proudy a silami. Tyto éterné astrální proudy a síly se však pozvolna stávají nezřetelnějšími a po nějaké době se ztrácejí. Co se tu vlastně děje? - Co se tu děje, můžete už vlastně vyvodit bez jasnovidného pozorování, ale

jasnovidné pozorování potvrzuje to, co teď bude řečeno. Můžete si říci, že mozek člověka bezprostředně po jeho narození ještě není takový jako později po několika týdnech nebo měsících. Dítě sice už vnímá okolní svět, ale jeho mozek ještě není takovým nástrojem, aby mohl vnější dojmy určitým způsobem spojovat. Jsou tu jednotlivé spojovací nervy, které probíhají od jedné části mozku k druhé, a které se vytvoří teprve, když už se dítě narodí. Tato spojovací pásma, přes něž se člověk pozvolna učí to, co ve vnějším světě vidí, myšlenkově spojovat, vytváří se teprve postupně po narození dítěte. Řekněme například, že dítě uslyší zvonek, zvonek i uvidí, ale nebude hned spojovat sluchový a zrakový vjem úsudkem: zvonek zní. - To se učí pozvolna, protože část v mozku, která je nástrojem pro vnímání tónu, a část, která je nástrojem pro vnímání zrakové, se společně spojí teprve během života. Takže úsudek je možný teprve potom a může říci: To, co tu vidím, je totéž, co i zní. Tak tedy se vytvářejí spojovací pásma v mozku a ty síly, které vyčleňují spojovací pásma, jsou v prvních týdnech dětského vývoje jasnovidci viditelná jako něco, co mozek ještě zvláště zahaluje. Ale to, co mozek zahaluje, vchází do mozku a později žije uvnitř mozku, už nepracuje zvenku, ale uvnitř mozku. To, co v prvních týdnech dětského vývoje pracuje zevně, by nemohlo dále pracovat v celém vývoji dospívajícího člověka, kdyby nebylo chráněno různými schránkami. Když totiž to, co jsem naposled líčil, co tu pracuje zvenku a pak vchází do mozku, je uvnitř, vyvíjí se to pak pod ochrannou schránkou nejprve éterného a pak astrálního těla, a teprve v jednadvaceti letech je z nitra činné to, co tu pracovalo z vnějšku. Co bylo nejprve mimo člověka v prvních měsících jeho jsoucna, co pak vklouzlo dovnitř, to bude beze schrán činné teprve ve dvacátém až dvaadvacátém roce, uvolní se, a pak vyvine intenzitu, o níž se již mluvilo.

Tak pozorujeme teď tento lidský vývoj, který takto postupuje. Srovnáme jej s vývojem rostliny. O rostlině víme, že má jen své fyzické a éterné tělo zde ve fyzickém světě, kde se s ní především setkáváme, naproti tomu má své astrální tělo kolem sebe; ale v nitru jen fyzické a éterné tělo. Rostlina vyklouzne ze semene, vytvoří se její fyzické tělo a potom postupně si vytvoří i éterné tělo. Ale rostlina má právě jen toto éterné tělo. Teď jsme viděli, že éterné tělo člověka stále ještě má astrální tělo kolem sebe až do pohlavní zralosti, a že astrální tělo člověka se vlastně zrodí teprve potom. Rostlina však po své pohlavní zralosti nemůže zrodit žádné takové astrální tělo, neboť žádné nemá. Nezbytný důsledek toho je, že rostlina při pohlavní zralosti už nic nemá, co se teď má vyvinout. Splnila svou úlohu ve fyzickém světě, když nastala pohlavní zralost. Když je oplodněna, odumře. Ano, můžete pozorovat, že k něčemu podobnému dochází dokonce u jistých nízkých zvířat. Můžete pozorovat, jak u nižších zvířat ještě není astrální tělo zcela vtaženo do fyzického těla tou měrou jako u vyšších zvířat. Nižší zvířata se vyznačují právě tím, že astrální tělo ještě není úplně ve fyzickém těle. Vezměte jepici; vznikne, žije až k oplodnění, je oplodněna a umírá. Proč? Protože je to tvor, který má podobně jako rostlina své astrální tělo z větší části mimo sebe a proto už nemůže nic vyvinout, když nastane pohlavní zralost. Podobně v určitém vztahu se vyvíjejí člověk, zvíře a rostlina až do pohlavní zralosti. Rostlina teď už nemá nic, co by mělo vývojový úkol ve fyzickém světě. Po pohlavní zralosti umírá. Zvíře má teď ještě astrální tělo, ale žádné já. Zvíře má tedy po pohlavní zralosti ještě jistý fond možnosti vývoje. Astrální tělo se uvolní, a pokud se teď astrální tělo volně vyvíjí, pokud jsou v něm vývojové možnosti, potud trvá u vyššího zvířete po pohlavní zralosti další vývoj. Avšak astrální tělo u zvířete nemá ve fyzickém světě v sobě žádné já. Já zvířete je skupinové já, zahrnuje vždycky celou skupinu a je v astrálním světě jako skupinové já. Toto skupinové já v astrálním světě má zcela jiné vývojové možnosti než zvíře ve fyzickém světě. Ale to, co má zvíře jako astrální tělo, má zcela úzce omezenou možnost vývoje. Tuto vývojovou možnost má zvíře v sobě jako vložku, už když vstoupí do světa. Lev má něco, co se vyžívá v jeho astrálním těle jako souhrn pudů, instinktů a vášní. A co tu žije v jeho astrálním těle jako pud, žádost a vášně, to se může vyžívá. To žije tak dlouho, až by se mohlo zrodit já, ale to tu není, to je na astrální úrovni. Když proto dospěje zvíře na stupeň, kdy člověk

vstupuje do jednadvacátého roku, tu je jeho možnost vývoje zcela vyčerpána. Délka života je přirozeně různá podle poměrů, neboť všechna zvířata se nedožijí jednadvaceti let. Avšak to, co je vlastně zvířecí vývoj, to vyžívá člověk do svého jednadvacátého roku, kdy se zrodí já. Přirozeně nesmíte teď říkat, že lidský vývoj do jednadvacátého roku je zvířecí, neboť to tak není, ale to, co se tu uvolní v jednadvaceti letech, to je už uvnitř v člověku od začátku, už od početí, teď se to však uvolní. Když je tedy v člověku od samého počátku něco, co se potom v jednadvaceti letech uvolní, proto člověk od počátku není zvířecí bytostí, ale od počátku v něm pracuje toto já, i když nesvobodně. A toto já je to, co vlastně může být vychovááno. Toto já totiž, s tím, co si vypracuje jako astrální, éterné a fyzické tělo, je to, co kráčí od inkarnace k in- karnaci. Kdyby k tomuto já v nové inkarnaci nemohlo být nic nového přidáno, tak by si člověk při své fyzické smrti nemohl ze svého posledního života mezi zrozením a smrtí nic s sebou vzít. A kdyby si nic nemohl vzít, tak by v následujícím životě byl přesně na tém- že stupni jako v předešlém. Tím, že vidíme člověka prodělávat během jeho života vývoj, a tím, že nabývá, do sebe přijímá to, co zvíře přijmout nemůže, protože možnost vývoje zvířete s jeho vlohami je uzavřena, neustále obohacuje své já, tím stoupá od inkarnace k inkarnaci stále výše a výše. Protože člověk nese v sobě já, které se zrodí teprve v jednadvaceti letech, ale pracuje už před tím, proto jej lze vychovávat, proto se z něho může udělat ještě něco jiného, než co byl od začátku podle svého založení. Lev si s sebou přináší lví přirozenost a žije v ní. Člověk si s sebou přináší nejen přirozenost jako všeobecnou lidsky druhovou přirozenost, ale přináší s sebou ještě to, co už získal jako já v poslední inkarnaci. To však může být neustále proměňováno výchovou a životem, takže je to opatřeno novým odstínem, když člověk prochází branou smrti a pak se musí připravovat pro novou inkarnaci. To je to, co si nutně musíme zapamatovat: že člověk do sebe přijímá nové skutečnosti vývoje a neustále se obohacuje.

Teď se zeptáme: Co se vlastně stane, když se člověk zevně obohatí takovými skutečnostmi vývoje? Tu musíme především přistoupit ke třem velmi důležitým pojmům, které jsou poněkud těžko pochopitelné. A protože jsme zde v pobočce, která pracuje už léta, tak se snad naskytne možnost přistoupit k poněkud vyšším pojmům, které lze jen obtížněji pochopit. Abychom si obstarali ty tři pojmy, zadívejte se nejprve na celou vyrostlou rostlinu, vezměte třeba konvalinku. Tu máte před sebou rostlinu určitého tvaru. Pak však tutéž rostlinu můžete mít před sebou ještě v jiném tvaru, jako malé semínko. Představte si, že vezmete to semínko, a tu máte před sebou zcela malý útvar. Když je položíte před sebe, můžete říci: Ano, v tom semínku vězí všechno, co později vidím jako kořen, lodyhu, listy a květy. Mám tedy jednu květinu před sebou jako semeno a pak také jako vyrostlou rostlinu. Ale nemohl bych mít před sebou semeno, kdyby nebylo vytvořeno předešlou konvalinkou. - Ale pro jasnoživé vědomí je to ještě jinak. Pozoruje-li jasnoživé vědomí vyrostlou konvalinku, vidí fyzickou konvalinku proniknutou éterným tělem, jakýmsi tělem proudícího světla, které ji proniká shora dolů. Ale u konvalinky je to tak, že éterné tělo nepřesahuje daleko toto fyzické rostlinné tělo a příliš se od něho neliší. Vezmete-li však to malé semínko konvalinky, tak shledáte, že fyzické semeno je malé, ale do tohoto zrna se začleňuje nádherné éterné tělo, paprskovitě kolem dokola, a to tak, že na jednom konci éterného těla je semeno, tak jak se má u komety jádro k ocasu. Fyzické semeno je vlastně jen zhuštěný bod ve světelném neboli éterném těle konvalinky. Když člověk, který je na půdě duchovní vědy, má před sebou vyrostlou konvalinku, pak je pro něj vyvinuta bytost, která byla nejprve skryta. Když má před sebou semínko, kde je fyzické úplně malé a jen duchovno je velké, řekne: Vlastní bytost konvalinky je zavinuta ve fyzickém semeni. Tak je nutno rozlišovat dva stavy, když pozorujeme konvalinku. Jeden stav je, kdy celá bytost konvalinky je involuce: semeno obsahuje bytost zavinutou, involvovanou. Když vyroste, přejde v evoluci, pak ale celá bytost konvalinky proklouzne opět do vyvíjejícího se nového semene. Tak se střídají evoluce a involuce v postupném sledu stavů rostlinné bytosti. Zatímco v evoluci mizí stále více a více duchovno a fyzické mohutní, během involuce mizí stále více fyzické, a duchovno mohutní a mohutní.

V určitém ohledu můžeme mluvit o tom, že se u člověka střídá evoluce a involuce, jen ještě výrazněji. Tu máte před sebou člověka mezi zrozením a smrtí: fyzické tělo a éterné tělo se kryjí jako fyzično, duchovno se kryje jistým způsobem také - člověk je jako zemská lidská bytost evolvován. Vidíte-li však člověka procházet branou smrti - pozorováno jasnozřivě - tu nezanechá ve fyzickém těle ani tolik, jako je semeno konvalinky, tu vám zmizí i fyzično tak dokonale, že už je nevidíte a všechno je zavinuto do duchovna. Člověk teď prochází devachanem, kdy je ve své involuci se zřetelem na svou pozemskou bytost. Evoluce je mezi zrozením a smrtí, involuce mezi smrtí a novým zrozením, se zřetelem na zemskou lidskou bytost. Ale mezi člověkem a rostlinou je mocný rozdíl. U rostliny můžeme mluvit o evoluci a involuci, ale u člověka musíme mluvit ještě o něčem třetím, co se k tomu připojuje. Kdybychom nemluvili ještě o něčem třetím, tak bychom nemohli obsáhnout dokonale celý vývoj člověka. Protože rostlina stále prochází involucí a evolucí, proto se stává, že je každá nová rostlina opakováním staré, je staré zcela rovna. Vždycky se bytost konvalinky zavine do semene a opět se vymaní ven. Jak je to ale u člověka.

Právě jsme poznali, že člověk přijímá nové prvky vývojových možností během svého života mezi zrozením a smrtí. Obohacuje se. Proto tomu není u člověka jako u rostliny. Následující evoluce člověka na Zemi není pouhým opakováním předcházející, ale je s tím spojeno povýšení jeho bytí. To, co člověk přijímá mezi zrozením a smrtí, to se zavíjí k tomu, co tu už bylo dříve. A proto nedochází k pouhému opakování, ale objevuje se to, co evoluuje, na vyšším stupni. Odkud vlastně přichází to, co člověk přijímá. Jak se má rozumět tomu, že dostává a přijímá něco nového? Prosím, abyste teď sledovali na prosto přesně, přicházíme k nejdůležitějšímu a také nejobtížnějšímu pojmu. A ne nadarmo to říkám v jedné z posledních hodin, neboť pak máte celé léto čas o tom přemýšlet. O takových pojmech se má pře mýšlet měsíce a léta, neboť pak postupně přijdeme k celé té hloubce, která v tom je. Odkud přichází to, co se tu neustále k člověku připojuje? Objasníme si to jednoduchým příkladem, odkud to přichází.

Dejte tomu, že byste měli před sebou člověka, který stojí proti dvěma jiným. Shrňme všechno to, co patří k vývoji. Vezměme teď toho jednoho člověka, který pozoruje ty dva druhé a řekněme: prošel dřívějšími inkarnacemi, vyvinul to, co do něho vložily dřívější inkarnace. Tak tomu je i u těch dvou druhých lidí, kteří před ním stojí. Avšak dejme tomu, že tento člověk si řekne: Ten jeden člověk vedle toho druhého se zde přece jen velmi pěkně vyjímá. - Líbí se mu, že právě tito dva lidé stojí vedle sebe. Jiný člověk by vůbec nemusel mít takové zalíbení. Zalíbení, které má ten jeden v tom, že ti dva stojí pohromadě, nemá vůbec nic společného s vývojovými možnostmi obou druhých, neboť oni se nezasloužili tím, že stojí vedle sebe, o libost toho třetího. To je něco úplně jiného, to závisí jedině na tom, že on právě stojí proti těm dvěma lidem. Vidíte tedy, že člověk si vytváří v nitru pocit radosti z toho, že ti dva stojící před ním stojí spolu. Tento pocit není podmíněn ničím, co souvisí s vývojem. Ve světě jsou takové věci, které vznikají jen tím, že skutečnosti jsou svedeny dohromady. Nejde o to, že ti dva lidé jsou spojeni svou karmou. Tuto radost, kterou má z toho, že ti dva vedle sebe stojící se mu líbí, vezmeme v úvahu.

Vezměme ještě jiný případ. Dejme tomu, že člověk stojí zde na určitém bodě Země a své pohledy zaměřuje do nebeského prostoru. Tu vidí jistou hvězdnou konstelaci. Kdyby stál pět kroků dále, viděl by něco jiného. Tento pohled v něm vyvolá pocit radosti, která je úplně něco nového. Tak prodělává člověk množství skutečností, které jsou zcela nové, které vůbec nejsou podmíněny jeho dřívějším vývojem. Všechno, co přináší konvalinka, je podmíněno dřívějším vývojem. Tak tomu však není s tím, co z okolí působí na lidskou duši. Člověk má množství příležitostí, které nemají nic společného s dřívějším vývojem, ale které jsou tu proto, že člověk v určitých poměrech přichází do styku s okolním světem. Ale tím, že člověk má tuto radost, něčím se v něm stala, stala se pro něj zážitkem. V lidské duši vzniklo něco, co není určeno ničím dřívějším, co vzniklo z ničeho. Takové výtvoary z ničeho

vznikají v lidské duši neustále. Jsou to zážitky duše, které neprožíváme skutečnostmi, ale relacemi, vztahy mezi skutečnostmi, které si sami vytváříme. Prosím, rozlišujte dobře mezi zážitky, které máme ze skutečností, a zážitky, které máme ze vztahů mezi skutečnostmi.

Život se opravdu rozpadá na dvě části, které do sebe bez hranic zapadají: na takové zážitky, které jsou přísně podmíněny dřívějšími příčinami, karmou, a na takové, které nejsou podmíněny karmou, ale nově vstupují do našeho obzoru. Jsou na příklad celé oblasti v lidském životě, které spadají do této kapitoly. Dejme tomu, že slyšíte, že někdo někde kradl. Přirozeně je to, co se tu stalo, podmíněno karmic- kým děním. Dejme tomu však, že pouze víte o krádeži, neznáte to ho, kdo kradl; přece však v objektivním světě to je naprosto určitá osoba, která kradla. Vy však o ní nic nevíte. Ale zloděj k vám nepříjde, aby řekl: „Zavřete mne, já jsem kradl“, ale z všelijakých indicií si musíte sestavit skutečnosti, které vám mohou poskytnout důkaz, že ten nebo onen člověk je zloděj. To, co tu proděláváte jako pojmy, nemá nic společného s objektivními skutečnostmi. Závisí to na zcela jiných věcech, i na tom, jak jste nebo nejste chytrý. To, co vy si tu uvádíte do určitého pořádku, také neudělá, že to je zloděj, ale je to dění, které probíhá plně ve vás, které se přidružuje k tomu, co tu je zevně. V podstatě je veškerá logika něco, co se zevně k věcem připojuje. A všechny úsudky vkusu, všechny, které pronášíme o kráse, jsou takové věci, které k tomu patří. Člověk tedy neustále obohacuje svůj život tím, co není podmíněno předcházejícími příčinami, co prožívá tím, že má k věcem tento nebo onen vztah.

Projdeme-li tak rychle ve svých myšlenkách celý lidský život a uvidíme, jak se vyvinul přes starý Saturn, Slunce a Měsíc až do dnešního zemského vývoje, tak shledáme, že na Saturnu ještě nemohla být řeč o tom, že si člověk mohl takovým způsobem vytvářet své vztahy. Byla tu pouze nezbytnost. Tak to bylo na Slunci a také na Měsíci, a jak to bylo s člověkem na Měsíci, tak je to dnes ještě se zvířetem. Zvíře prožívá jen to, co je podmíněno předcházejícími příčinami. Zcela nové zážitky, které nejsou podmíněny předcházejícími příčinami, má jen člověk. Proto je jen člověk v pravém smyslu slova schopen výchovy. Jedině člověk připojuje stále něco nového k tomu, co je karmicky podmíněno. Teprve na Zemi nabývá člověk možnost, připojit k tomu něco nového. Na Měsíci nebyl jeho vývoj ještě tak daleko, že by byl mohl připojit něco nového k tomu, co bylo v jeho vlohách. Tu byl na stupni zvířecího vývoje, ačkoli nebyl zvíře. Byl podmíněn vnějšími příčinami v tom, co zamýšlel. Ale je to i dnes až do určitého stupně; neboť do člověka se jen pomalu dostávají ty zážitky, které jsou svobodné. A vnikají do něho tím více, čím výše člověk stojí na stupních vývoje. Vezměte obrazy Raffaelovy a pomyslete si, že by před nimi stál pes. Vidí to, co tu je objektivně, vidí to, co vyplývá z obrazů, pokud to jsou smyslové předměty. Dejme tomu, že se člověk postaví před tyto obrazy, pak v nich vidí něco zcela jiného, vidí to, co si může utvářet tím, že se v dřívějších inkarnacích už vyvinul výše. A teď vezměte geniálního člověka, například takového Goetha; ten vidí ještě mnohem více, ten ví, co to znamená, proč jedno je tak a druhé jinak namalováno. Čím je člověk vyvinut výše, tím více vidí. Tedy čím více je člověk ve své duši už obohacen, tím více k tomu připojuje takové vztahy duševních zážitků. Ty se majetkem jeho duše stanou tím, co se v jeho duši uloží. To všechno se však stalo možným teprve zemským vývojem člověka. Teď se však stane následující.

V následující době se člověk vyvíjí svým způsobem. Víme, že Země bude vystřídána Jupiterem, Venuší a Vulkánem. Během tohoto vývoje bude množství zážitků člověka, které tedy prožil z dřívějších příčin, neustále větší a větší, jeho nitro bude bohatší a bohatší. Stále menší význam bude mít to, co si přinesl ze starých příčin z doby Saturnu, Slunce a Měsíce. Vyvíjí se z dřívějších příčin, zbavuje se toho. A až člověk dospěje se Zemí na Vulkán, pak se zbaví všeho, co přijal během vývoje Saturnu, Slunce a Měsíce. To všechno odhodí.

Teď přicházíme k obtížnému pojmu; budíž vysvětlen srovnáním. Pomyslete si, že sedíte ve voze, pomyslete si, že jste jej dostali nebo zdědili. Vyjedete v tomto voze. Kolo na voze se poškodí.

Nahradíte staré kolo novým. Teď máte starý vůz, ale nové kolo. Dejme tomu, že po nějaké době se poškodí opět druhé kolo. Vyměníte je a máte teď starý vůz a už dvě nová kola. Podobným způsobem vyměníte třetí, čtvrté kolo a tak dále, a můžete si přece snadno představit, že jednoho dne nemáte skutečně nic ze starého vozu, ale nahradili jste všechno novým. Už nemáte nic z toho, co jste zdědili nebo dostali darem, sedíte opět uvnitř, ale v podstatě je to úplně nové vozidlo. A teď to přeneste na lidský vývoj. Během saturnské doby dostal člověk vlohu pro své fyzické tělo, postupně je vytvořil, na Slunci éterné tělo, na Měsíci astrální tělo, na Zemi já. Vytváří je postupně. Ale stále více vyvíjí v tomto já, co jsou nové zážitky a odsouvá to, co zdědil, co mu bylo dáno dříve Saturnem, Sluncem a Měsícem. A nastane čas - to je doba vývoje na Venuši - kdy člověk odhodí všechno, co mu dali bohové slunečního, měsíčního a první poloviny zemského vývoje. Všechno to bude odhozeno, jako v našem srovnání jsou jednotlivé kusy odhozeny z vozu. A nahradil všechno postupně tím, co přijal ze vztahů, co tu před tím nebylo. Člověk tedy nebude moci přijít na Venuši a říci: Teď je ve mně ještě všechno to z vývoje Saturnu, Slunce a Měsíce, neboť to všechno už odhodil. A na konci svého vývoje ponese ještě všechno to, co nedostal, ale co si sám vypracoval, co vytvořil z ničeho. Tu máte to třetí, co se připojuje k evoluci a involuci, tu máte tvoření z ničeho. Evoluce, involuce a tvoření z ničeho, to je to, co musíme vzít v úvahu, chceme-li vzít v úvahu celou velikost a majestátnost lidského vývoje. A tak můžeme chápat, jak nám bohové dali nejprve jako vozidlo naše tři těla, jak postupně toto vozidlo vybudovali a pak nám dali schopnost toto vozidlo postupně opět překonat, jak smíme odhazovat opět kus po kuse z vozu, protože bohové nás chtějí kus po kuse udělat svým obrazem, tím, co si může říci: Dostal jsem vlohu k tomu, čím se mám stát, ale z této vlohy jsem si vytvořil novou bytost.

To, co tedy člověk spatřuje v daleké budoucnosti jako veliký, nádherný ideál, mít nejen vědomí sama sebe, ale mít vědomí o stvoření sebe sama, to vyvinuli už dříve velicí, výše stojící duchové. A to, co člověk prožije teprve v daleké budoucnosti, to jistí duchové, kteří se před tím účastnili našeho vývoje, vyvíjejí už teď v této době. Řekli jsme, že během saturnského vývoje Trůnové vylili to, co nazýváme substancí lidstva, a že duchové osobnosti vlili do této substance lidstva to, co nazýváme silami osobnosti. Ale duchové osobnosti, kteří tenkrát byli dosti mocní vlít svůj charakter osobnosti do této substance, vylité Trůny, od této doby vystupovali stále výše. Dnes jsou tak daleko, že už nepotřebují pro svůj další vývoj fyzickou substancí. Aby vůbec mohli žít, potřebovali fyzickou substancí na Saturnu, která byla současně vlohou pro substancí lidskou, na Slunci potřebovali éternou substancí, ta vyplynula v éterné tělo člověka, na Měsíci astrální substancí, zde na Zemi ji potřebují naše já. Ale nyní konečně budou nadále potřebovat to, co vytváří samo toto já, co člověk vytváří nového z čistých vztahů, to, co už není fyzické, éterné, astrální tělo, už ne já jako takové, ale co vychází z já, co já vytváří. To použijí duchové osobnosti a používají to už dnes, aby v tom žili. Na Saturnu žili v tom, co je dnes naše fyzické tělo, na Slunci v tom, co je dnes naše éterné tělo, na Měsíci, co je dnes naše astrální tělo. Od středu atlantské doby začali žít v tom, co mohou lidé vytvářet ze svého já jako něco vyššího.

Co vytvářejí lidé vyššího ze svého jáč Trojí. Zaprvé to, co nazýváme zákonité myšlení, naše logické myšlení. Je to něco, co člověk k věcem přidává. Když se člověk pouze nerozhlíží do vnějšího světa, pouze nepozoruje, když jen neběží za zlodějem, aby ho našel, ale tak, že mu vychází najevo zákonitost pozorování, tvoří si myšlenky, které nemají se zlodějem nic společného, ale přece jen zloděje zachytí, pak žije člověk v logice, pravé logice. Tato logika je něco, co se skrze člověka dostává k věcem. Když se člověk oddává této pravé logice, vytváří já nad sebe sama.

Zadruhé tvoří já nad sebe sama, když vyvíjí zalíbení či nelibost z krásného, vznešeného, humorného, komického, zkrátka z toho, co člověk vytváří sám. Řekněme, že spatříte venku ve světě něco, co vám připadá hloupé. Smějete se tomu. Ze se tomu smějete, vůbec nezávisí na vaší karmě. Mohl by k tomu přijít hlupák, tomu by mohlo připadat chytré právě to, čemu vy se smějete. To je

něco, co vyplývá z vlastního zaměření vás samých. Nebo řekněme, že vidíte nějakého hrdinu, kterého napadá svět, který se nejprve ubrání, ale nakonec přece jen tragicky podlehne. To, co tu vidíte, je určeno karmou, ale co cítíte jako tragiku, je nové.

Nutnost myšlení je to první, zalíbení, nelibost je to druhé. To třetí je způsob, jak se cítíte nuceni jednat pod vlivem poměrů. Ani to není podmíněno jen karmicky, jak se cítíte nuceni jednat, ale vašim vztahem k věci. Dejme tomu, že by byli na jedné straně dva lidé tak k sobě vzájemně postaveni, že by byli svou karmou určeni něco společně udělat. Ale zároveň by vývoj jednoho pokročil dále než vývoj druhého. Ten jeden, který dále pokročil, to udělá, ten druhý si to ponechá na později a udělá to později. Ten jeden vyvine dobrotu srdce, ten druhý to nebude spolupociťovat. Tak přichází k vývoji něco nového. Nesmíte všechno pokládat za podmíněné, ale závisí to na tom, zdali se necháme nebo nenecháme ve svém jednání vést zákony spravedlnosti a slušnosti. Neustále nové věci se přidávají k naší morálce, ke způsobu našeho plnění povinnosti a k našemu mravnímu úsudku. Zvláště v našem mravním úsudku spočívá to třetí, čím člověk překonává sebe, čím se já stále více pozvedává. To zapracovává naše já do našeho pozemského světa a nezaniká to, co je tak zapracováno do Země. Co lidé vytvářejí od epochy k epoše, od časového období k časovému období jako výsledky logického myšlení, estetického usuzování, plnění povinnosti, to tvoří plynulý proud, to poskytuje hmotu a látku, do níž se ukládají duchové osobnosti ve svém dnešním vývoji.

Tak prožíváte svůj život, tak se sami vyvíjíte. A zatímco se vyvíjíte, shlížejí na vás duchové osobnosti a neustále se vás ptají: Dáš mi také něco, co mohu potřebovat ke svému vlastnímu vývoji?- A čím více myšlenkového obsahu, myšlenkového bohatství člověk vyvíjí, čím více se pokouší zjemnit svůj estetický úsudek, plnit svou povinnost v tom, co vyplývá z karmy, tím více potravu mají duchové osobnosti, tím více jim obětujeme, tím hmatatelnější budou tyto duchové osobnosti. Co představují tyto duchové osobnosti? Něco, co se v lidském světovém názoru nazývá abstraktno: ducha doby, ducha různých epoch. Pro toho, kdo stojí na půdě duchovní vědy, je tento duch doby skutečnou bytostí. Duchové doby, kteří nejsou nic jiného než duchové osobnosti, krácejí dobami. Když pohlédneme zpět do starých dob, do indické, perské, chaldejsko-babylonské, řecko-la-tinské až do naší doby, tak shledáme, že se nehledě na národy, nehledě na všechny jiné rozličnosti lidí stále mění to, co nazýváme duchem doby. Jinak se myslelo a cítilo před pěti tisíci léty, jinak před třemi tisíci léty, jinak dnes. A to, co se tu proměňuje, to jsou duchové doby neboli duchové osobnosti, mluvíme-li ve smyslu duchovní vědy. Tito duchové doby prodělávají vývoj v nadmyslnu tak, jako lidské pokolení prodělává vývoj v pozemském životě. Ale to, co lidské pokolení vyvíjí do nadmyslna, to je pro tyto duchy osobnosti, potrava a nápoj, které požívají. V době, kdy by lidé žili bez rozvoje myšlenkového bohatství, bez libosti nebo nelibosti, bez pocitu povinnosti, který přečnívá pouhý karmický pud, v takové době by neměli duchové osobnosti co jíst, zhubli by. Tak je náš život ve vztahu k takovým bytostem, které neviditelně náš život protkávají a prožívají.

Řekl jsem vám, že člověk připojuje nové ke svému vývoji, tedy k involuci a evoluci, tvoří z ničeho, že však by nemohl tvořit z ničeho, kdyby byl před tím nedostal příčiny, do nichž se usadil jako do vozidla. Toto „vozidlo“ mu bylo dáno během saturnského vývoje, kus po kuse je vyhazuje přes palubu a vyvíjí se do budoucnosti. Musí však k tomu dostat základnu, a kdyby mu tuto základnu bohové nejdříve nedali, nemohl by provádět nic, co může být tvořeno z ničeho. Že poměry okolí na nás mohou tak působit, že jsou opravdu plodné pro náš další vývoj, to závisí na takové události, na dobrém základu. Co se totiž umožnilo tím, že člověk může tvořit nové z poměrů, že člověk může udělat z poměrů, do nichž je postaven, základnu pro nové věci, které si sám vytváří, že člověk se stal schopným myslet něco, co přečnívá věci, které prožívá v prostředí, cítit více, než co před ním leží čistě objektivně. Co se stalo tím, že člověk je s to působit nad svou naléhavou karmu a žít v povinnosti pravdy, slušnosti a dobrotu srdce.

Tím, že se člověk stal schopným myslet logicky, vytvářet nezbytnost myšlení, byla vytvořena i možnost omylu. Tím, že člověk může najít zalíbení v kráse, je také vytvořena možnost, aby zapojil do světového vývoje i ošklivé, špinavé. Tím, že člověk je s to stanovit si pojem povinnosti nad pouhou karmu a plnit nad karmu, byla vytvořena i možnost zla a odepření povinnosti. Tak je člověk právě tím, že má možnost tvořit z pouhých vztahů, přesazen do světa, kde může také tvořit a tkát na svém duchovnu, takže toto duchovno se naplní omylem, ošklivostí a zlem. A tak se teď musela obstarat nejen možnost, aby člověk z těchto vztahů nejen tvořil, ale musela být dána možnost, aby člověk z těchto vztahů tvořil svým zápasením a úsilím pozvolna něco správného, krásného, tvořil pozvolna ty ctnosti, které vedou ve vývoji dále.

Tvoření ze vztahů se nazývá v křesťanské esoterice tvoření v duchu. A tvoření ze správných, krásných a ctnostných vztahů se nazývá v křesťanské esoterice Duch svátý. Duch svátý oblažuje člověka, když je s to tvořit z ničeho něco správného nebo pravdivého, něco krásného a dobrého. Aby však člověk se stal schopen tvořit ve smyslu Ducha svátého, musela mu být nejdříve dána základna, jako k veškerému tvoření z ničeho. Tato základna mu byla dána vstupem Krista do našeho vývoje. Tím, že člověk mohl na Zemi prožít Kristovu událost, stal se schopným vystoupit k tvoření v Duchu svátém. Tak je to Kristus sám, který vytváří nejvýznačnější, nejhlubší základnu. Dosáhne-li člověk toho, že pevně stojí na půdě zážitku Krista, že zážitek Krista je vůz, do kterého se odebere, aby se dále vyvíjel, tak mu pošle Kristus Ducha svátého, a člověk se stane schopným vytvářet ve smyslu dalšího vývoje to správné, krásné a dobré.

Tak vidíme, jak jaksi jako poslední závěr toho, co bylo člověku vtisknuto na Saturnu, Slunci a Měsíci, přišla na Zemi Kristova událost, která dala člověku to nejvyšší, co ho dělá schopným vžívat se do perspektivy budoucnosti a stále více vytvářet ze vztahů, z toho, co není tady a není tam, ale co závisí na tom, jak se člověk staví ke skutečnostem svého okolí, co je v nejobsáhlejší smyslu Duch svátý. To je opět takový aspekt křesťanské esoteriky. Křesťanská esoterika souvisí s nejhlubší myšlenkou, kterou můžeme mít o veškerém vývoji, s myšlenkou tvoření z ničeho.

Proto nebude moci žádná pravá vývojová teorie nechat nikdy padnout myšlenku tvoření z ničeho. Dejme tomu, že by byla jen evoluce a involuce, to by tu bylo věčné opakování, jako je tomu u rostliny, tak by na Vulkánu bylo jen to, co začalo na Saturnu. K evoluci a involuci se však připojuje tvoření z ničeho a do středu našeho vývoje. Když zašel Saturn, Slunce a Měsíc, přichází na Zem Kristus jako velký obohacovací prvek, který působí, že na Vulkánu tu bude něco úplně nového, něco, co na Saturnu ještě nebylo. Ten, kdo mluví jen o evoluci a involuci, ten bude o vývoji mluvit tak, jako kdyby se všechno jen opakovalo jako oběh. Takové oběhy však nemohou nikdy opravdu vysvětlit vývoj světa. Jen když k evoluci a involuci připojíme toto tvoření z ničeho, něco nového k poměrům, které tu jsou, pak dojdeme ke skutečnému porozumění světu.

Nižší bytosti vykazují nejvýše náznak toho, co bychom mohli nazvat tvoření z ničeho. Konvalinka bude vždycky konvalinkou, nanejvýš by zahradník mohl něco připojit z venku, k čemu by se sama konvalinka nikdy nedostala. Pak by to bylo něco, co ve vztahu ke konvalince by bylo tvoření z ničeho. Člověk však je sám schopen, se do tohoto tvoření z ničeho zapojit. Člověk však toho bude schopen teprve tím, že se vypracuje k této svobodě sebetvoření nej svobodnějším činem, který se mu může stát vzorem. Co je nejsvobodnější čin? Nejsvobodnější čin je ten, že tvůrčí moudré slovo našeho slunečního systému samo v sobě rozhodlo vstoupit do lidského těla a účastnit se zemského vývoje činem, který nebyl v žádné předcházející karmě. Když se Kristus rozhodl vstoupit do lidského těla, nebyl k tomu nucen předcházející karmou, ale učinil to jako svobodný čin, který byl zdůvodněn pouze předzvěstí budoucího vývoje lidstva, který tu však před tím ještě nikdy nebyl, který vznikl nejprve v něm jako myšlenka z ničeho, z předzvěsti. Je to těžká myšlenka, ale křesťanská esoterika to nikdy nepustí se zřetele, a všechno spočívá na tom, aby se myšlenka tvoření z ničeho mohla připojit k evoluci a involuci.

Pak však, až toho budeme schopni, dostaneme také velké životní ideály, které se možná nebudou rozpínat do takových dálek, které se mohou označit jako kosmické dálky, ale které dosti silně souvisejí s otázkou: Proč se spojujeme například v takovou Anthroposofickou společnost? Musíme, abychom správně chápali, jaký je smysl Anthroposofické společnosti, sáhnout k myšlence, že pracujeme pro duchy osobnosti, pro duchy doby. Člověk, když se narozením zrodí do tohoto světa, je nejprve vychováván nejčetnějšími vztahy, ty na něj působí a tvoří tak první předstupeň tvůrčí činnosti na sobě. Kdyby lidem bylo jen někdy zřejmé, že to opravdu předstupeň je, jak je člověk narozením postaven na toto nebo ono místo, a že je to opravdu jako velká sugesce, jak na něj působí vztahy. Zkusme si představit, jak by to s člověkem dopadlo úplně jinak, kdyby se místo v Cařihradě narodil v Římě nebo ve Frankfurtu. Tím by byl vsazen do odlišných vztahů i do jistých náboženských poměrů, jejichž vlivem by se v něm vyvinul jistý fanatismus pro katolictví nebo protestantství. Ale dejme tomu, že by se otočilo malé kolečko v karmické souvislosti a on by se byl narodil v Carihradu, nestal by se z něho docela pořádný Turek? - Tu máte příklad, jak sugestivně působí poměry okolí na člověka. Člověk však to může opustit jen z pouhých sugestivních vztahů a spojit se s jinými lidmi podle jím samým zvolených a uznávaných zásad. Řekne si: Teď to vím, proč působím společně s ostatními lidmi. Tím vznikají z lidského vědomí takové společenské svazky, z nichž se vytváří materiál pro duchy doby, osobnosti. A takový svazek je Anthroposofická společnost, v níž se na základě bratrství vytváří tato souvislost. To neznamená nic jiného, než že každý pracuje v tom svazku tak, že si v malém přisvojuje všechny dobré vlastnosti, jimiž se stává obrazem celé společnosti. Takže to, co vyvine jako myšlenky, jako bohatství citů a jako ctnosti díky Společnosti, to podává jako pokrm duchům osobnosti. Tak se v takové společnosti sjednocuje to, co tvoří lidské spolužití zároveň s principem individuality. Každý jednotlivec bude takovou společností uschopněn k tomu, aby jako oběť přinášel duchům osobnosti to, co vytvořil. A každý se připravuje k onomu stanovisku, které zaujímají ti nej pokročilejší, kteří se duchovním školením dostali tak daleko, že před sebou mají jako ideál toto: Když myslím, nemyslím, abych se uspokojil, ale myslím, aby si z toho čerpali potravu duchové osobnosti. Pokládám na obětní oltář duchů osobnosti své nejlepší, své nejkrásnější myšlenky, a co cítím, necítím ze sobectví, ale protože to má být potrava pro duchy osobnosti. A co mohu zastávat jako ctnosti, nezastávám proto, abych uplatňoval to nebo ono, ale abych přinášel oběť a obstarával potravu pro duchy osobnosti. Tím jsme před sebe postavili jako ideál ty, které tu nazýváme mistry moudrosti a souzvuku pocitů. Tak totiž myslí a připravují onen vývoj člověka, který přiměje člověka stále více a více k tomu, aby vytvářel nové a stále nové a aby vyvíjel nakonec svět účinků, z něhož zmizely staré příčiny, z něhož září nové světlo do budoucnosti. Svět není podroben neustálé proměně, v níž nabývá zcela nových tvarů, ale staré se zdokonaluje a to zlepšené staré se stane vozem nového. Ten se však pak odhodí, zmizí v ničem, aby z něho vzniklo nové. To je velká, mocná myšlenka pokroku, že stále vzniká nové.

Ale světy jsou uzavřeny v sobě a viděli jste právě na příkladu, který jsem uvedl, že se nedá proto přece mluvit o skutečném zániku. Bylo řečeno, jak na jedné straně ztrácejí duchové osobnosti svůj účinek na člověka, na druhé straně však opět přijímají svůj vývoj, takže máme co dělat se světem, který se stále omlazuje, ale o němž můžeme říct: To, co bylo odhozeno, to by zabraňovalo postupu vpřed a je to dáno někomu jinému, aby zase on mohl jít dále. Nikdo si nesmí myslit, že musí něco nechat upadnout v nic, protože dostal možnost budovat z něho. To však, co se na Vulkánu prokáže jako nové, bude tvořit stále nové tvary a odhazovat staré, a co se odhodí, bude si hledat svou vlastní cestu.

Evoluce, involuce a tvoření z něho, to jsou tři pojmy, kterými si máme udržet pravý rozvoj, řádně

připravit evoluci světových jevů. Jen tak se dostaneme k pojmům, které vysvětlují člověku svět a dávají mu pocit niternosti. Kdyby si totiž musel člověk říci, že nemůže vytvořit nic jiného než to, co je v něm vloženo jako příčina, že jen to by mohl prožít jako účinky, tak by to nemohlo zocelit jeho síly a podnítit jeho naděje v takové míře, jako když si může říci: Mohu vytvářet životní hodnoty a k tomu, co je mi dáno jako základna, přidávat stále něco nového; staré mi vůbec nezabrání tvořit nové kvě- ty a plody, které přežijí do budoucnosti. To však je kus toho, co můžeme charakterizovat tak, že řekneme: Antroposofický světový názor dává člověku životní síly, životní naději, důvěru v život, neboť mu ukazuje, že může v budoucnosti spolupracovat na věcech, které jsou dnes nejen v klínu příčinnosti, ale spočívají v Ničem; anthroposofický světový názor mu poskytuje výhled na to, že pracuje v pravém slova smyslu od tvorstva ke stvořiteli.

GA 107